

Útikennslumiðstöð leik- og grunnskóla í Garðabæ

Próunarverkefni leik- og grunnskóla í Garðabæ

2011-2013

Styrkt af Sprotasjóði mennta- og menningarmálaráðuneytisins

Efnisyfirlit

1. Markmið verkefnis samkvæmt umsókn	3
2. Leiðir sem valdar voru til að ná markmiði	3
3. Frávik miðað við áætlun verkefnisins	4
4. Helstu hindranir sem komu upp við vinnu verkefnisins	4
5. Helsti ávinningur af vinnu við verkefnið, jákvæð atriði sem fylgdu í kjölfar eða samhliða verkefnisvinnu	5
6. Mat á verkefninu samkvæmt umsókn:.....	5
7. Hefur verkefnið, eða mun það hafa, áhrif á skólastarfið í heild?	6
8. Niðurstöður verkefnisins:	6
8.1. Yfirlit yfir það sem fram kom við framkvæmd verkefnisins.	6
8.2. Náðust markmiðin? Hvað er til marks um það?	6
8.3. Heldur verkefnið áfram innan skólans eða í öðrum skólum?.....	7
9. Áætlun um kynningu á afrakstri verkefnisins og helstu niðurstöðum	7
10. Annað sem gagnlegt er að upplýsa stjórn Sprotasjóðs um	7

Nafn skóla: Hofstaðaskóli í Garðabæ

Nafn verkefnis: Útikennslumiðstöð leik- og grunnskóla í Garðabæ

Nafn verkefnisstjóra: Hafdís Bára Kristmundsdóttir

Númer samnings og hvaða ár verkefnið hlaut styrk: No. 94.2010-2011

Stýrihópur:

- Ágústa Kristmundsdóttir, leikskólakennari
- Ída Björg Unnarsdóttir, leikskólakennari
- Helgi Grímsson, skólastjóri/grunnskólakennari, skátafélagið Vífill
- Ragna Gunnarsdóttir, grunnskólakennari, Hjálparsveit skáta Garðabæ
- Ragnhildur Gunnlaugsdóttir, leikskólakennari

Tengiliðir hjá Garðabæ:

- Anna Magnea Hreinsdóttir, deildarstjóri leikskólasviðs
- Erla Bil Bjarnadóttir, umhverfisstjóri
- Gunnar Einarsson, bæjarstjóri
- Smári Guðmundsson, garðyrkjustjóri
- Oddný Eyjólfssdóttir, deildarstjóri grunnskólasviðs

1. Markmið verkefnis samkvæmt umsókn

Markmið verkefnisins er að undirbúa og vinna að hönnun og námskrá útikennslu- og útivistarsvæðis fyrir alla leik- og grunnskóla í Garðabæ. Útikennslusvæðið væri miðstöð þekkingar um útinám, náttúrufræði og umhverfismennt, n.k. náttúruskóli bæjarins.

Hugmyndin miðar við ákveðið svæði í hjarta Garðabæjar sem leik- og grunnskólar eiga gott aðgengi að. Ráðinn yrði starfsmaður sem hefði yfirumsjón með námsframboði og aðstöðunni. Skólahópar gætu komið og tekið þátt í ákveðinni dagskrá eða komið með sína eigin dagskrá. Skátafélagið Vífill, Hjálparsveit skáta og bæjaryfirvöld í Garðabæ koma að verkefninu með margvíslegum hætti. Á svæðinu væri útikennslustofa, þrauta- og leiksvæði. Einnig væri aðstaða innanhúss til kennslu, geymslur og salerni. Til staðar væru kennslugögn s.s. útiöldunaráhöld og tæki til náttúrufræðikennslu sem allir skólarnir gætu nýtt sér. Leiktækin væru t.d. klifur og þrautabrautir sem m.a. tækju mið að því að efla hreyfiproska barna.

2. Leiðir sem valdar voru til að ná markmiði

Stofnaður var starfshópur skipaður fulltrúum leik- og grunnskóla ásamt tengilið skátafélagsins Vífils sem er samstarfsaðili í verkefninu. Skólastefna Garðabæjar og Aðalnámskrá grunn- og leikskóla voru rýndar og markmið fundin sem rýma við markmið verkefnisins.

Leitað var heimilda í ritgerðum og umfjöllun um útikennslu og útinám. Safnað var upplýsingum um sambærileg verkefni og búinn til hugtakalisti yfir þætti sem tengjast verkefninu. Leitað var til leik- og grunnskólakennara eftir hugmyndum um viðfangsefni og verkefni. Stofnað var sérstakt pósthólf og þar safnað hugmyndum og verkefnum. Haldinn opinn fundur þar sem fram fóru umræður og hugstormun um útikennslu og útinám. Unnið var eftir *Design Down Process* með þátttöku skáta, skólafólks og starfsmanna bæjarins og þar komu fram meginlínur í starfi miðstöðvarinnar. Á þeim grunni var námskráin unnin og þeir þættir sem fundarmönnum þóttu mikilvægir settir á oddinn.

Sóttar voru tvær ráðstefnur í HÍ auk fyrirlestra á ráðstefnu í Bandaríkjunum. Fengin var ráðgjöf frá George Hollanders og Sarka Mrnakova, *SAGE Gardens ehf.* sem fjölluðu um náttúruleg leiksvæði barna og humyndafræðina þar að baki ásamt uppeldisfræðilegum viðmiðum. Þau teiknuðu upp hugmyndir að svæðinu og komu með margar gagnlegar og skemmtilegar hugmyndir og góð ráð. Helena Ólafsdóttir frá Náttúruskóla Reykjavíkur fundaði með stýrihópnum, tengiliðum bæjarins og fleiri og sagði frá reynslu sinni af útikennslu og útikennslusvæðum. Helena kom einnig og skoðaði svæðið og lagði til ýmislegt sem hefur komið að gagni.

Unnið var með umhverfisstjóra Garðabæjar og tengilið bæjaryfirvalda að undirbúningi. Í tengslum við endurnýjun deiliskipulags hverfisins var unnið með bæjaryfirvöldum í samstarfi við skátafélagið að hugmyndum um skipulag svæðisins í heild. Lögð var fram tillaga að hönnun svæðisins og lagt til að hönnuðir ynnu áfram að framkvæmdinni á kostnað bæjaryfirvalda og sæju um verkstjórn á staðnum þar til svæðið verður tilbúið til notkunar haustið 2013.

Unnin starfslýsing starfsmanns og bréf rituð til bæjarráðs auk þess sem fundað var tvisvar með bæjarstjóra og tók hann þátt í fræðslufundum. Sett var fram hugmynd um samning milli skólanna og bæjaryfirvalda um afnot af s.k. grenndarsvæði sem bæjaryfirvöldum hugnast vel sem rammi utan um notkun skólanna á svæðinu.

3. Frávik miðað við áætlun verkefnisins

Haustið 2010 þegar hefja átti vinnu við verkefnið kom út ný skólastefna Garðabæjar og í kjölfar hennar hófst mikið og strangt innleiðingarferli í öllum leik- og grunnskólum bæjarins. Verkefnisstjóra þótti ekki vænlegur kostur að hefja vinnuna samhliða því enda allt kapp lagt á skólastefnuna. Haldin voru skólaping með þátttöku allra í skólasamfélaginu og hver skóli fór í nákvæma vinnu með markmið skólastefnunnar og leiðir til þess að uppfylla þau. Í þeirri vinnu var lagður góður grunnur að fjölbreyttum kennsluháttum í skólum bæjarins, aukinni útikennslu og leiðum til þess að uppfylla markmiðin.

Verkefnisstjórn og vinnuhópur tók loks til starfa haustið 2011. Vegna tafa á vinnu við verkefnið var sótt um frest á skilum áfangaskýrslu í ágúst 2011 enda ekki þörf á frekara fjármagni m.v. þá vinnu sem þá hafði farið fram. Þær tafir sem hafa orðið hafa í reynd ekki skaðað verkefnið heldur þvert á móti þá hefur tíminn unnið með okkur og margt áunnist.

Verkefnisstjóri vann þó allt frá haustinu 2010 að því að kynna verkefnið fyrir bæjaryfirvöldum og hagsmunaaðilum. Færa þurfti þá starfsemi sem fyrir var annað. Vorið 2011 þegar hefjast átti handa var ný tillaga deiliskipulags fyrir hverfið kynnt og sýnt þótti að samþykkja þurfti skilgreiningu á svæðinu sem útikennslusvæðis. Tók þá við vinna skipulagsyfirvalda, grenndarkynning og íbúafundir. Sem betur fer var vel tekið í tillögur um nýtingu svæðisins og deiliskipulagið fékkst samþykkt. Munnlega hefur verið gefið leyfi fyrir framkvæmdum á hluta svæðisins. Formleg hönnunarvinna á að geta hafist um leið og bæjaryfirvöld hafa samþykkt að leggja fjármagn í það. Stýrihópurinn og ráðgjafar hafa lagt fram tillögur sem hægt er að byrja að vinna út frá.

4. Helstu hindranir sem komu upp við vinnu verkefnisins

Þar sem um er að ræða verkefni sem reynir á samstarf skóla og grenndarsamfélags er stuðningur bæjaryfirvalda mjög mikilvægur. Framkvæmdin veltur á því að tilskilin leyfi fáið og að fjármagn sé fyrir hendi. Í upphafi var hugmyndinni um sameiginlegt útikennslusvæði strax mjög vel tekið en þegar átti að sækja fjármagn varð minna um svör og málin orðin flóknari. Hjólin fóru ekki að snúast fyrir alvöru fyrr en í ársbyrjun 2013. Þá var beðið um meiri gögn og nákvæmari útlistun á því hvernig

framkvæmd við svæðið gæti farið fram. Þeim gögnum var skilað og áfram færð rök og ýtt á að verkefnið færi af stað.

Við vinnuna hefur þurft að sýna nærgætni í garð nágranna sem eru á varðbergi um nýtingu lóðar í nágrenni við heimili þeirra og þess vegna hefur ekki verið farið í að kynna verkefnið út á við eins og ætlunin var og þurft hefur að bíða eftir að deiliskipulagsvinnu ljúki og öllu því ferli.

Í skólunum hefur helsta hindrunin verið sú að mörg verkefni eru í gangi á sama tíma og því erfitt að finna tíma í vinnuna. Áður er getið um *Skólastefnu Garðabæjar* og innleiðingu hennar og nú á síðari stigum kemur inn ný *Aðalnámskrá grunnskóla*, innleiðing hennar og grunnþáttanna. Allt eru þetta áskoranir og ögranir sem er þroskandi og eflandi að glíma við og hægt er að samþætta vinnuna og læra meira og bæta við samhliða annarri vinnu. Vinnan við útikennslumiðstöðin fellur mjög vel að stefnunum og þeim markmiðum sem þar eru sett fram.

Bæjaryfirvöld hafa hafnað því að ráðinn verði sérstakur starfsmaður að svæðinu eða kennsluráðgjafi í útikennslu. Bent er á að sækja megi um það á síðari stigum. Vegna þessa er ljóst að endurhugsa þarf ramma um notkun svæðisins og finna greiðar leiðir til þess að allir sem vilja geti komið og notað svæðið með eigin verkefni og gögn. Leita þarf leið til þess að afla styrkja til þess að fá gestakennara og aðila til þess að kenna kennurum að nýta svæðið á fjölbreyttan hátt.

5. Helsti ávinningur af vinnu við verkefnið, jákvæð atriði sem fylgdu í kjölfar eða samhliða verkefnisvinnu

Samvinna á milli skóla og skólastiga auk samvinnu við grenndarsamfélag. Unnið er að verkefni sem á eftir að styrkja samstarf allra skólanna og hafa jákvæð áhrif á bæjarbraginn þar sem útikennslusvæðið getur nýst öllum bæjarbúum sem fjölnotagarður og leiksvæði í hjarta bæjarins. Samvinna hefur skapast á milli garðyrkjudeildar og umsjónarmanna skólalóðanna og skólanna sem án efa á eftir að hafa góð áhrif á skólalóðir í framtíðinni og stuðla að aukinni fjölbreytni þeirra. Hugmyndir um endurnýtingu efnis og nýtingu þess sem fyrir er í umhverfinu hefur haft jákvæð áhrif og er vel tekið auk þess sem slíkt er mun hagkvæmara en að nota tilbúin leiktæki og aðkeypta vinnu.

Með verkefninu er búið í hagin fyrir fjölbreytta kennsluhætti og sköpuð aðstaða til útináms. Náttúrulegt leiksvæði sem miðar að því að nemendur hreyfi sig og læri m.a. gegn um leik og njóti sín í fjölbreyttara umhverfi en skólalóðir bjóða upp á.

Þekking á útinámi og möguleikum þess hefur aukist í skólunum og samhliða hefur áhugi aukist og eftirvænting er mikil eftir því að svæðið verði að veruleika.

6. Mat á verkefninu samkvæmt umsókn:

Umfang útikennslu í skólum bæjarins er misjafnt og mismikið eftir árstímum. Sumir eru að standa sig afar vel og aðrir ekki eins vel. Áhugi er hins vegar mikill og vilji til að gera betur er raunverulegur. Með verkefni sem þessu verður meiri hvatning og eru taldar líkur á því að útinám aukist til muna verði svæðið að veruleika. Á fundi með rýnihóp kom í ljós að talsverð þekking er til staðar og margar hugmyndir en þörf á að festa útinám betur í sessi sem reglulegan þátt í fjölbreyttum kennsluháttum.

Þar sem ekki verður starfsmaður á svæðinu a.m.k. til að byrja með verður afraksturinn metinn á annan hátt en ætlað var. Kanna þarf hver notkunin er og hvernig svæðið er nýtt. Leggja þarf fyrir viðhorfakönnun meðal starfsmanna, nemenda og foreldra um það hvernig til hefur tekist. Spurningar varðandi svæðið verða settar inn í reglulegar kannanir sem skólarnir framkvæma sem hluta af innra mati sínu. Leikskólar setja upp sínar eigin kannanir og grunnskólarnir nota *Skólapúlsinn* auk eigin kannana. Umfang útikennslu kemur einnig fram í úttekt og mati á *Skólastefnu Garðabæjar* ásamt innleiðingu aðalnámskrár.

Vilji er fyrir því að stofna sérstakt „svæðisráð“ mun halda utan um svæðið. Endurskoða námskrána í ljósi reynslunnar og halda áfram að vinna að því að fá starfsmann á svæðið sem fullgerir hugmyndina. Svæðisráð ynni síðan náð með starfsmanninum að frekari þróun og mati á starfinu.

7. Hefur verkefnið, eða mun það hafa, áhrif á skólastarfið í heild?

Já verkefnið mun tvímælalaust hafa áhrif á fjölbreytni í kennsluháttum og samstarf skóla um verkefni og leiðir. Aukin tækifæri gefast til könnunar á nærumhverfi og nýtingu þess. Þekking á útinámi mun aukast og fleiri munu taka þátt í því og njóta. Fleiri tækifæri gefast til þess að koma til móts við einstaklinga og hópa með mismunandi þarfir. Vonir standa til að á komandi árum takist að fá starfsmann og með tilkomu hans sem væri einnig kennsluráðgjafi aukist sjálfstraust kennara og starfsmanna gagnvart útikennslu, náttúru- og umhverfisfræðslu. Verkefnið hefur líka áhrif á nærumhverfið vegna þess að svæðið sem var í órækt og engum til gagna er að verða að falletgri vin í hjarta bæjarins og þangað geta bæjarbúar og félagasamstök komið og notið, hver með sínum hætti.

8. Niðurstöður verkefnisins:

8.1. Yfirlit yfir það sem fram kom við framkvæmd verkefnisins.

Mikill áhugi er á útikennslu í skólum bæjarins. Þar skortir helst þekkingu og leikni í að framkvæma. Vilji er fyrir hendi til þess að vinna meira saman og læra hvert af öðru. Möguleikarnir eru óþrjótandi varðandi útfærslur og hugmyndir og helsti vandinn er að velja úr og forgangsraða. Hægt er að uppfylla marga þætti í skólastefnum og námskrá og samþættingarmöguleikar eru óþrjótandi. Hægt er að útbúa náttúrulegt leik- og útinámssvæði með minni tilkostnaði en menn héldu með því að nýta þann efnivið sem fyrir hendi er og hugsa á umhverfisvænum notum. Svæðið getur verið breytilegt og tekið mið af árstíðum.

Framkvæmdir hófust 12. apríl og er búið er að forma svæðið og gróðursetja. Næsta skref verða þau að safna á svæðið náttúrulegu, endurnýtanlegu efni sem m.a. fellur til við lóðahreinsun bæjarbúa og grisjun trjálunda og skóga í bænum. Í byrjun júní koma hópar ungmenna til starfa hjá Garðabæ í sérstöku sumarátaki og munu þeir vinna í júní og júlí, undir stjórn George Hollanders og Sarka Marinkova við að fullgera svæðið, tyrfa og ganga frá jarðvegi, búa til klífursvæði, sullsvæði, leiktæki, svið, míkadó o.fl. skv. teikningu. Verkstjórar bæjarins vinna einnig með hópunum. Skátafélagið kemur einnig að framkvæmdinni m.a. með því að gera eldstæði og hlið. Stefnt er að því að fyrstu hópar leik- og grunnskólabarna geti komið á svæðið í lok ágúst. Með þessu vinnulagi fær unga fólkið í bænum að taka þátt í verkefninu, öðlast ákveðna verkþekkingu og reynslu. Auk þess að eignast hlutdeild í fjölnota garði fyrir alla bæjarbúa og lýkur aukast á fjölbreyttri notkun og betri umgengni á svæðinu.

8.2. Náðust markmiðin? Hvað er til marks um það?

Unnið hefur verið ötullega að undirbúningi og hönnun svæðisins og það markmið hefur náðst. Framkvæmdir eru hafnar og svæðið verður tilbúið haustið 2013.

Námskráin liggur fyrir ásamt grunni að verkefnabanka sem finna þarf leið til þess að kynna og gera aðgengilegan t.d. á sértökum vef eða vefsvæði sem leik- og grunnskólakennarar hafa aðgang að. Leitað verður til einstaklinga í stýrihópnum eða annarra með að koma efninu á framfæri svo það megi nýtast sem best. Helstu þættir í námskránni eru að: upplifa, meta, geta, vita og þekkja.

- Að upplifa umhverfi sitt í mismunandi aðstæðum og upplifa sjálfan sig í mismunandi aðstæðum
- Að meta gildi náttúru og útiveru og meta þau tækifæri sem slíkt gefur
- Að geta notið útiveru og nýtt umhverfi sitt til náms á fjölbreyttan hátt

- Að vita meira um sjálfan sig umhverfið og náttúruna, að læra að þekkja umhverfið og sjálfan sig í gegn um fjölbreytt námsumhverfi og reynslu

Ekki tókst að fá fjárveitingu til þess að ráða starfsmann eða kennsluráðgjafa svo áfram verður unnið að því að leysa það. Starfslýsing starfsmanns og auglýsing um starfið eru tilbúnar. Samstarf við grenndarsamfélag hefur tekist vel og í raun vonum framar. Þær vikur sem unnið hefur verið á svæðinu hafa allir þeir sem þar hafa komið að, unnið af heilum hug og miklum áhuga. Almenn ánægja er með það sem gert hefur verið og það sem framundan er.

8. 3.Heldur verkefnið áfram innan skólans eða í öðrum skólum?

Já tvímælalaust mun verkefnið halda áfram. Áhugi er mikill og í raun beðið eftir að komast á svæðið. Eins og áður hefur komið fram mun verkefnið einnig nýtast nærsamfélaginu og tækifærin mörg og margvísleg. Ætlunin er að verkefnið hafi þau áhrif að efla útikennslu í öllum leik- og grunnskólum. Verið er að sá fræjum meðal kennara og annarra í samfélaginu og þannig auka veg útináms og fjölbreyttra kennsluhátta. Gera á samning um afnot af grenndarsvæði við alla leik- og grunnskóla þar sem skýrt er tekið fram hvaða reglur gilda um umgengni, frágang og umhirðu svæðisins. Samningurinn er gerður eftir fyrirmynd frá Reykjavíkurborg og Náttúruskóla Reykjavíkur með sérstöku leyfi frá Helenu Ólafsdóttur.

9. Áætlun um kynningu á afrakstri verkefnisins og helstu niðurstöðum

Búið er að kynna verkefnið fyrir skólanefndum leik- og grunnskóla og umhverfisnefnd og bæjarráði. Verkefnið verður kynnt fyrir almenningi í maí og aftur í haust með greinaskrifum í bæjarblaðið. Skólastjórnendur hafa fengið kynningu og dagskrá er að kynna svæðið fyrir öllum leik- og grunnskólakennurum á starfsdögum í ágúst og 13. september á sameiginlegum starfsdegi leik- og grunnskóla. Hugmynd er um að gefa út bækling um svæðið eða setja hann sem krækju á vef bæjarins. Helstu þáttum úr lokaskýrslunni verður dreift út í skólana til kynningar á þeirri vinnu sem fram hefur farið. Samhliða þessu verkefni er unnið að námskeiði fyrir grunnskólakennara um nærumhverfið í Garðabæ eða n.k. Áttagafræði og verður á því námskeiði lögð áhersla á að kynna þeim sem starfa við kennslu í Garðabæ þá möguleika sem fyrir hendi eru ásamt því að fræða þá um sérkenni bæjarins og náttúru með sérstakri áherslu á bæjarlækina og nýtingu þeirra í námi barna. Kynning á útikennslusvæðinu verður þá höfð með á þessu námskeiði.

10. Annað sem gagnlegt er að upplýsa stjórn Sprotasjóðs um

Stýrihópurinn er sannfærður um ágæti verkefnisins og mikilvægi þess fyrir skólasamfélagið í Garðabæ sem og fyrir alla bæjarbúa. Það er mikill sigur að hafa tekist hafi að fá bæjaryfirvöld til þess að fullgera svæðið og á þennan hátt sem raunin er með þátttöku sumarstarfsmanna í gerð þess. Þegar þessum áfanga er lokið tekur við nýr. Gera efnið er kemur svæðinu til góða aðgengilegt og m.a. á að kanna möguleika á samstarfi við *Menntavísindasvið HÍ* með það í huga að nemar í útikennslu og tómstundafræðum gætu tekið að sér ákveðna þætti og verkefni. Framkvæmd aðalnámskrár og grunnpáttanna verður auðveldari með slíkum tækifærum sem gefast á svæðinu. Læsi, sköpun, sjálfbærni, jafnrétti, lýðræði og mannréttindi eru þættir sem auðvelt er að vinna með í útikennslu og útinámi. Með vinnunni við þróunarverkefnið hefur tekist að breiða út hugmyndir um útikennslu og finna leiðir þar sem skólar og grenndarsamfélag leggjast saman á eitt og allir bæjarbúar geta notið.

Garðabæ 28. apríl 2013

Flauntís Blára Kristmannsdóttir

Undirskrift verkefnisstjóra

Margrét Elvarðsdóttir

Undirskrift skólastjóra ábyrgðarskóla